

Kitelepítettek és betelepítettek

Az elhagyott házak új lakókra letek

„Budaörs jelenleg – mondjuk ki bátran – a jellegtelen, arcnélküli települések közé tartozik. Indokolható ez az ismert történelmi tényekkel. Gondolok itt a helyben élő népesség részben, vagy egészben történt kitelepítéseire. A kitelepített etnikumok kultúrája megszűnt vagy töredezetté vált, torzult. A ma helyben élő lakosság jórésztének városunkhoz való kötődése, tisztelet egy kicsi töredéknek, igen gyenge, minimális. Tapasztalatból okulva azonban tudjuk, hogy milyen energiákat képes felszabadítani adott közösségben az, ha magáénak érzi lakóhelyét.”

(Részlet Budaörs város középtávú közművelődési koncepciójának tervezetéből.)

A kitelepítettek

1946. január 19-én Magyarország területéről elsőként Budaörsön kezdődött meg a német nemzetiségű lakosság kitelepítése Németországba. Ez, az akkori község lakosságának 92 százalékát érintette. Az elnéptelenedett faluról Hauser József, városunk történésze a szemtanú hitelességével így ír a Budaörsi krónika című könyvében: „A kitelepítést végző kormánybizottság gyorsan dolgozott. Február elején a község gyakorlatilag üresen állt. A mai Komáromi és a mai Széles utcában mindössze 17 lakos maradt. A házak üresen, tárva-nyitva, a háziállatok gazdátlanok, ellátatlanul maradtak. A présházak és a pincék a városból jövő ügyeskedők prédájává lettek.

A betelepítettek

A kitelepített németek exodusával egy időben azonban megindult egy másik tragikus folyamat is, mely az újra elcsatolt területeken élő magyarságot érintette. Gondoljunk itt csupán az újvidéki partizánok vérengzéseire, az erdélyi román

közigazgatás ténykedéseire, az akkori Szovjetunióhoz újra visszacsatolt Kárpátalján maradt magyarság tragédiájára, vagy akár a Felvidéken őshonos magyarságot sújtó Kassán 1945. április 5-én kihirdetett kormányprogramra. A jelzett területekről az életükért futó magyarok tömegei árasztották el az országot. Az otthonatlan, elüldözött kitelepítettek számára az akkori magyar kormánynak valamilyen módon biztosítania kellett az élet minimális feltételeit. Kézenfekvő megoldásként kínáltak e célra a kitelepített németek üressé vált falvai.

Budaörs, e szinte teljesen kihalt település, egyenesen kínálta magát e célra. Ha ma végignézzük a város lakosságának származási helyét, az idősebb generáció tagjai közül bizony alig-alig találhatunk helyben született őshonos budaörsit. Ki ne látott volna még székelykaput Budaörsön, ki ne ismerne a jelenlegi országhatáron túlról idemenekült szomszédot, barátot! Csupán testvérvárosunkból, a ma alig hétszáz lelket számláló Kisújfaluból tizennyolc fő akkori kitelepített vallja magát budaörsinek. Több Kárpátaljáról érkezett menekült is él városunkban. Az évek folyamán a település lakossága természetesen bővült a jelenlegi országhatárok közül ideérkezettek sokaságával is.

Egy emlékező

Nemrég egy véletlen találkozáskor ismerkedtem meg *Tóth Lászlónéval, Tusival*, akinek családját a Felvidékről kitelepítették ki. A következőket mesélte: – Édesapámat, édesapám testvérét és a nagymamát 1947-ben telepítették ki Pozsonyliget helyséből. Édesapám biztos egzisztenciával, megfelelő anyagiakkal rendelkező szakmunkás volt. Családom megbecsült tagjai annak a közösségnek, amelyben éltek. Édesapám, mint abban az időben majd mindenki Pozsonylige-

ten, háromnyelvű volt. Jól beszélt szlovákul, magyarul, anyanyelve pedig német volt. Az 1947-es kitelepítéskor mintegy húsz főnek kellett elhagynia szülőhelyét, Pozsonyligetet. Hátára nem vehette a szép, újonnan épített kőházukat, a szülőföldet, de ott maradtak a szerencsésnek tartott barátok, ismerősök, rokonok is. Ot tmaradt minden, ami addigi életüket jelentette. Némii bútorral, kevés élelemmel kerültek fel a kitelepítettek az ismeretlenbe induló szerelvényre. Bűnük az volt, hogy magyarokként lettek összeírva. A vagonajtó Budaörsön nyílt ki újra. Édesapám a következőket mondta ekkor, megpillantva a siralmas állapotban lévő községet, mögötte a kopár hegyeket: Se élve, se halva itt nem maradok. A muszáj azonban nagy úr volt. Az akkori előjáróság utasítása szerint elkezdődött a félig lakott településen az otthon után szaladgálás. Egy harmincas–negyvenes években épült, szabadkéményes sváb ház lett végül kiválasztva a Ságvári utcában. Az új körülmények közé való beilleszkedést segítette akkoriban, hogy az együvé telepítettek nagyon összetartottak. Mindenben egymás segítségére voltak. Édesapámék akkoriban anyanyelvükön, németül, csupán otthon beszélhettek, egyéb helyen tilos volt. Én éppen emiatt magyar nyelvű közegben nőtem fel. Édesapám, bár itt halt meg, soha nem tudta megszokni új környezetét. A nagymama és a lánya, ahogy lehetett visszatelepült szülőföldjére. Én, aki már Budaörsön születtem, itt maradtam. Férjhez mentem, jöttek a gyerekek, itt élek, budaörsinek érzem magam. A gyermekeim, immár a harmadik generáció, még inkább.

A házunkból kitelepített németek még sokáig visszajártak és boldogok voltak, hogy az épület gondos kezekbe került.

(folytatjuk)
Filipszky István